

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ МОВИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Стаття розглядає питання складності та специфіки перекладу у навчанні майбутніх філологів-перекладачів. Важливим вважається вивчення мови у її прагматичній функції. Підкреслюється, що перекладач повинен особливо ретельно підходити до доцільності відбору мовних засобів задля надійності досягнення прогнозованого ефекту мовленнєвого впливу перекладача на "свідомість комунікантів".

Ключові слова: навчання, філолог-перекладач, прагматична функція, професійна компетентність, перекладач, мовленнєвий вплив.

Статья рассматривает вопросы сложности и специфики перевода в обучении будущих филологов-переводчиков. Важным считается изучение языка в его прагматической функции. Подчеркивается, что переводчик должен особенно тщательно подходить к целесообразности подбора языковых средств для надежности достижения прогнозируемого эффекта речевого воздействия на "сознание коммуникантов".

Ключевые слова: обучение, филолог-переводчик, прагматическая функция, профессиональная компетентность, переводчик, языковое воздействие.

The article considers some issues of complexity and specificity of translation in training of future philologists-interpreters and translators. Important is the study of language in its pragmatic function. It is emphasized that a translator should carefully consider the advisability of selection of linguistic resources to secure the achievement of the predicted effect of speech influence translator on "consciousness of communicants".

Key words: training, philologist-interpreter, pragmatic function, professional competence, translator, linguistic impact.

Знайомство з сучасною літературою щодо розуміння мови як явища цільового характеру та виділення його базових функцій – комунікативної й когнітивної – виявило те, що центр усіх інтересів вивчення ролі мови у формуванні, виявленні та розумінні того, що було висловлене, тобто: повідомлення, комунікації і впливу як особливих функцій мови – фокусується, перш за все, на означенні впливу на свідомість комуніканта, у нашому випадку на майбутнього перекладача-філолога.

Складність та специфіка перекладу як такого полягає у тому, що він є складним комплексним специфічним вторинним видом мовленнєвої діяльності [1, 2], яка реалізується в аудіювання, письмі, діалогічному мовленні з включенням монологічних висловлювань. Як відомо, філолог-перекладач має володіти усіма видами вищезазначеної мовленнєвої діяльності.

У межах тематики даного теоретичного міркування особливу увагу варто звернути на академічне письмо. На відміну від практичного, воно обов'язково передбачає зацікавленість студента у предметі, що він вивчає, його високу мотивацію, адже це є *творчий процес*. Далеко не всі студенти мають хист до творчості, і це може стати причиною психологічних труднощів. Саме тому найбільш ефективною методикою у навчанні майбутніх філологів-перекладачів письма можна вважати таку, яка сприяє творчому мисленню і роботі з інформацією за допомогою розподілу обов'язків між студентами у групах на заняттях, вирішення поставлених проблем нетривіальними шляхами з метою формування такої особистості, яка зможе бути успішною у своїй професійній діяльності у сучасному суспільстві.

Слід згадати, що з точки зору цінності письмової діяльності, що розвиває мислення студента, ця діяльність є найбільш складною і комплексною, тому що базується на загальній комунікативній компетенції студента, тобто на говорінні і читанні, а також є найсвідомішим видом мовленнєвої діяльності, тому за основу має глибокий процес мислення та оцінки автора. У тому випадку, якщо студент-автор виявляє захопленість тим, що він пише (створює), можна розраховувати на виникнення процесуальної мотивації та ефективності виконання завдання.

Отже, сутність формування готовності майбутнього фахівця до виконання своїх професійних обов'язків полягає у навчанні способів, механізмів, прийомів та методів перекодування на мову перекладу комунікативно рівноцінного тексту, який представляє текст оригіналу у зовсім іншому лінгвосоціокультурному середовищі.

Кожний студент мовної спеціальності має чітко розуміти, наскільки важливо йому бути обізнаним у писемній діяльності тією мовою, яку він вивчає. Адже тут виникає бар'єр, пов'язаний із різними культурами. Психологи відносять писемне мовлення до найбільш складних свідомих форм мовленнєвої діяльності. На думку Л. А. Леонтьєва, письмове мовлення є найбільш продуктивним видом мовлення, ніж усне. У процесі відбору мовних засобів перекладач не тільки пристосовує їх до завдань комунікації, а свідомо надає оцінку, у деяких випадках відмовляючись від висловлювання, яке вже здійснилося повністю, або частково [4]. Якщо у письмовому мовленні має місце неправильний вибір слів чи конструкцій, присутні невдалі речення, це легко виявити при повторному читанні та виправити.

Крім того, варто пам'ятати, що письмове мовлення вважається складною когнітивною діяльністю, націленою на переробку інформації. Тут головна роль відводиться досить високій компетентності у галузі

двох або більше мов. Перекладачів письмових текстів має відрізнити від просто білінгвів не тільки факт володіння двома мовами, і не двомовна компетентність, а уміння використовувати все це в умовах складної діяльності, до якої відноситься переклад.

При цьому формування умінь професійної діяльності майбутнього філолога-перекладача має здійснюватися за допомогою принципово нового підходу: у *творчому лінгвосоціокультурному середовищі*, яке є максимально наближеним до природнього.

Слід за Р.К. Міньяром-Белоручевим необхідно зазначити, що за специфічними особливостями письмового перекладу стоїть творча природа самого процесу перекладу [5]. Творчий аспект цього виду діяльності виявляється, перш за все, в умінні вірно оцінити та обрати мовні засоби та зберегти стиль оригіналу. Саме мовні засоби зумовлюють жанровий характер текстів. У зв'язку з цим однією з основних вимог до письмового перекладу вважається усвідомлення вибору лексичних одиниць. Згідно з цим з метою пошуку вірного рішення перекладач має переглянути усі слова або групи слів, з якими це слово може сполучуватися, іншими словами, скласти ситуативний контекст. Творчість у даному випадку є важливим показником, тому що перекладач має обрати мовні засоби та при цьому зберегти стиль тексту оригіналу.

У процесі підготовки студентів необхідно зважати на той факт, що письмо розрізняють на практичне, академічне і креативне. Практичне письмо, звісно, включає в себе види, які обумовлені практичними потребами – конспектування, реферування, ділове листування, анотування тощо. В процесі підготовки майбутніх філологів-перекладачів у цілому велику роль відіграє академічне письмо, яке не має практичного значення для професії, але є творчим продуктивним видом мовленнєвої діяльності і допомагає розвивати інші мовленнєві компетенції. До цієї групи відносяться такі типи та види креативного письма, як написання статей, дипломних робіт, навчання студентів створення рекламних повідомлень та інше.

Завдання дослідження заявленої теми визначене самою суттю людських стосунків (навіювання, вплив, маніпуляції, переконання), бо спілкування і передача інформації (комунікація у широкому сенсі слова) між людьми відбувається не заради самих себе, а для досягнення особливих цілей. У процесі спілкування співрозмовники прямо або опосередковано, використовуючи ті або інші методи, можуть намагатися нав'язати один одному певну модель поведінки, змінити уявлення про навколишній світ. Кожне наше висловлювання виявляється актом впливу на співрозмовника. Між тим з усієї маси

висловлювань про вплив функції навчання з точки зору моральної значущості і прагматичної цінності жодне не може бути поставлено поряд з розмежуванням переконання і маніпулювання.

Вивчення мовного маніпулювання у підготовці майбутніх філологів-перекладачів є одним з перспективних та актуальних напрямків теорії мовленнєвого впливу. Породжуючи і збуджуючи у людини цілий спектр потреб, перекладач прив'язує його до існуючої економічної і політичної системи. Роль перекладача, як відомо, в усі часи представляє одне з впливових явищ культури, явищ, які беруть участь у формуванні інформаційного середовища сучасної людини. У той же час дії перекладача у багатьох відношеннях є унікальним випадком функціонального використання мови у діяльності, цілі та екстремальні умови якої по можливості повно враховуються під час здійснення усного або письмового перекладу.

Будь-який перекладач повинен особливо ретельно підходити до доцільності підбору мовних засобів, які прагмалінгвістика визначає у залежності від вимоги надійності досягнення прогнозованого ефекту мовленнєвого впливу. У процесі опису вербального маніпулювання перекладачем "свідомістю комунікантів" важливим є вивчення мови у її прагматичній функції (як засобу впливу, інтеракції). Інакше кажучи, вивчення вербального керування людською поведінкою, моделювання соціальної й індивідуальної поведінки людей за допомогою мови, а також подання мовної інформації в сукупності, як керуючої інформації (прагматичні властивості різних мовних утворень, одиниць мови різних рівнів та закономірності їх функціонування у мовленні стосовно різних комунікативних ситуацій) – два моменти, на які слід звертати увагу при підготовці майбутніх філологів-перекладачів.

На наш погляд до прагматичних властивостей мовних утворень слід віднести наступні:

1) Впливову роль дієслів відповідно до різних комунікативних ситуацій – як при застосуванні усного, або письмового перекладів, так і у повсякденному житті. Так, в процесі навчання студентів створення творчих рекламних повідомлень, або ж перекладу вже деяких відомих, ми загострюємо увагу студентів на таких дієсловах, які мають та допускають двозначний смисл. Велика роль на заняттях приділяється створенню повідомлень за відомими шаблонами. Таким чином, студенти запам'ятовують моделі повідомлень, які активно функціонують у різних сферах діяльності [3]. Наприклад, студентам дається завдання створити своє повідомлення за такими моделями, зразками або паттернами: *"Toyota. Керуй мрією"; "Пийте овочі (соки 8 овочів)"; "Pepsi. Бери від життя усе"* і таке інше.

2) Креатив та його роль у впливовій функції мови. У нашому житті краще за все ми пам'ятаємо такі словосполучення, або речення, які є некодифікованими і виходять за рамки коректного слововживання. Зрозуміло, що йдеться про мовну гру. Студенти дають своє розуміння поняттю "креатив", "творчість", "мовна гра". Знову ж таки за допомогою шаблонів вони створюють свої міні-тексти, які у певній мірі несуть вплив і маніпулювання у житті. Наприклад, "Sony. CD й слухай!"; "Nuts. Заряджай мозок!"; "Одягнись пристойно!"; "Camelot. Залиш свій слід!"; "Maggi. Живіть смачно!".

3) Маніпулювання іменниками як незаперечними цінностями у житті кожного з нас. "Красота, здоров'я, довголіття для всієї родини з продуктами Мертвого моря "Dr. NONA"; "Жити. Любити. Зараз. (YVES SAINT LAURENT)".

4) Роль оцінної лексики у комунікації: в усному та письмовому перекладі, та створенні будь-якого тексту, включаючи написання резюме. Студентам дається завдання написати міні-текст за допомогою паттернів з оцінною лексикою: "Розкішне волосся для розкішних жінок"; "Унікальні методики – унікальна комп'ютерна діагностика"; "Чиста перемога над недоліками шкіри"; "Неперевершене зволоження шкіри – новий шампунь Дав"; "...Ексклюзивна пропозиція..." (реклама медичних послуг).

Поведінка людини, як відомо, визначається його баченням навколишнього світу, переконаннями, уявленнями про світ, інакше кажучи, картиною світу. Вплив або маніпулювання у даному випадку виявляється у зверненні до уявлень про конкретні культури, ментальність – тобто до уявлення про світ.

Елементи мовного маніпулювання, зрозуміло, присутні у навчанні і вихованні. Говорячи про навчання і виховання, навіряд чи можна обійтися як без мовного маніпулювання, так і інших видів впливу, які використовуються у процесі спілкування, – адже визначення навчання збігається з самим поданням про освіту та соціалізацію особистості. До того ж елементи маніпулювання притаманні і повсякденному спілкуванню, у нашому конкретному випадку, у студентській мовній грі: викладач – студент.

Що ж стосується мовної гри у студентській аудиторії зауважимо наступне: існує загальне поняття гри, яка представляє універсальний елемент лінгвокультури. Ще Платон доводив цінність гри, вважаючи, що людина є одночасно і гравцем, і іграшкою. Вона приречена і повинна грати: "Треба жити граючи", підкреслював мислитель. Гра відрізняється евристичним світовідчуттям та пошуковим характером. Вона характеризується схильністю бути красивою, відособленістю від

решти світу, таємничістю; вона пов'язана із святковим світовідчуттям. Тому маніпулятивна мовна гра у студентській аудиторії – це різновид гри взагалі, пов'язаний із свідомим, деколи демонстративним вербальним вираженням прихильності до певного образу життя, еталону сучасності, орієнтованого на позбавлення від нудьги "буденності", а також така гра завдає радості своїм споживачам (студентам в аудиторії) від спілкування, у першу чергу, з викладачем.

Література

1. *Зимняя И. А.* Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / И. А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1985. – 160 с.
2. *Зимняя И. А.* Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1991. – 220 с.
3. *Зирка В. В.* Манипулятивные игры в рекламе: лингвистический аспект. – Изд. 2-е, испр. / Вера Васильевна Зирка. – М.: Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2014. – 260 р.
4. *Леонтьев Л. А.* Основы психолингвистики / Л. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 1999. – 287 с.
5. *Миньяр-Белоручев Р. К.* Теории и методы перевода / Р. К. Миньяр-Белоручев. – М.: Московский лицей, 1996. – 207 с.

References

6. *Zimnyaya I. A.* Psychologicheskiye aspekty obucheniya govorenuyu na inostrannom yazike / I.A. Zimnyaya. – M.: Prosvescheniye, 1985. – 160 p.
7. *Zimnyaya I. A.* Psychologiya obucheniya inostrannym yazikam v shkole. / I.A. Zimnyaya. – M.: Prosvescheniye, 1991. – 220 p.
8. *Zirka V. V.* Manipulativniye igry v reklame: lingvisticheskiy aspect / V. V. Zirka. – M.: Knijny dom "LIBROKOM", 2014. – 260 p.
9. *Leontiev L. A.* Osnovy psicholingvisiki / L. A. Leontiev. – M.: Smysl, 1999. – 287 p.
10. *Min'yar-Belorutchev R. K.* Teorii i metody perevoda / R. K. Min'yar-Belorutchev. – M.: Moscovsky litsey, 1996. – 207 p.